

Juho Torwelainen

Kaukainen Itä

Maailmansodan aikaisia matkamuistelmia
Itä-Aasian maista

Werner Söderström Osakeyhtiö

KAUKAINEN ITÄ

JUHO TORVELAINEN

KAUKAINEN ITÄ

MAAILMANSODAN AIKAISIA MATKA-
MUISTELMIA ITÄ-AASIAN MAISTA

184 KUVAA

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1921

näköispainos ntamo 2012
ISBN 978-952-215-328-9

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

Maailmansodasta aiheutuneen elintarvepulan johdosta joutui tämän kirjoittaja erään tuontiliikkeen palveluksessa tekemään matkan Kaukaiseen Itään, koska etenkin Mantšurian arveltiin tarjoavan viljansaantimahdollisuuksia. Valtiollisten olojen kehitys teki kuitenkin silloin — tekijä lähti matkalle syyskuussa 1917 — kaikki hankintayritykset tyhjäksi. Matkan varsinainen tarkoitus meni näin ollen myttyyn.

Joutuen oleskelemaan pitkät ajat Kankaaisen Idän maissa tärkeänä taitekautena tahtoi tekijä käyttää voimiaan toiseen tehtävään, Suomen tunnetuksi tekemiseen ja Itä-Aasian kauppa- ja teollisuusolojen tutkimiseen tulevia kauppasuhteita silmälläpitäen. Tällaisessa maaperänmuokkaustyössä hän teki laajoja matkoja Japanissa. Sitäpaitsi tekijä Punaisen Ristin lähettinä matkusti Kaukaisen Idän venäläisellä alueella — vaarallista seikkailua, joka oli käydä hänelle kalliiksi —, ja seurasi Harbinista käsin tarkoin sikäläistä taistelua vallasta. Maanmiestemme huoltaminen Kaukaisessa Idässä, samoin kuin viljanhankinta, aiheutti matkoja myös Kiinassa. Näin sai tekijä tutustua Mantšurian, Kiinan, Korean ja Japanin silloiseen elämään ja nähtävyyksiin — usein myös huomattaviin henkilöihin —, puhumattakaan kaikesta mitä paluumatka Šanghaista Konstantinopoliin tarjosi.

SISÄLLYS.

Pietarista Harbiniin

Euroopan-Venäjä ja Siperia	I
Taka-Baikala ja Mantšuria	22

Toiminta viljan hankkimiseksi

Hankintayritykset Mantšuriassa	32
Leipämatka Pekingiin	42
Elämä Pekingissä	69
Pekingin nähtävyyksiä	105
Pekingistä Vladivostokiin	127

Elämä Harbinissa

Harbin sodanaikaisena liike- ja asutuskeskuksena	137
Pelihelvetit ja yökahvilat	156

Taloudellinen tutkimusmatka Japaniin

Harbinista Korean kautta Tokioon	171
Suomen riippumattomuuskysymys Japanissa	194
Retkeilyjä Tokiossa ja sen ympäristössä	216
Vierailumme Japanin liike- ja teollisuuspiireissä	248

Poliittinen sekasorto Kaukaisen Idän venäläisellä alueella

Taistelu vallasta	281
Punaisen Ristin lähettinä	297

20,000 kilometrin kotimatka

Laivalla Šanghaista Konstantinopoliin	338
---	-----

Pietarista Harbiniin.

EUROOPAN-VENÄJÄ JA SIPERIA.

Tungokseen saakka oli Nikolain valtava rautatienasema Pietarissa täyttynyt juniin pyrkivistä ihmislaumoista, kun tiistaina syyskuun 18:ntena 1917 kuuden tienoissa pujottauduin väkijoukon lomitse päästäkseni Siperian ekspressiin, pikajunaan, jonka sinä iltana piti lähteä tuolle pitkälle taipaleelle, toisena päätepisteenä Vladivostokin satama Tyynenmeren rannalla, suunnilleen 10,000 kilometrin päässä Helsingistä. Olin luullut ja varsinkin saattajani olivat vakuutettuja siitä, että tapaisimme junan ihan tyhjänä, lähtöhetkeen kun oli jalellä vielä runsas tunti. Mutta mitä vielä! Päinvastoin oli junan lähtöpaikka täpösen täynnä matkustajia, kaikilla valtavat tavaravuoret lähettyvillään. Kun ei junakaan ollut vielä työntynyt lopulliseen lähtöpaikkaansa, oli siinä aikaa silmäillä ympärilleen. Kirjava ja murheellinen näky! Pakolaisia kaikkialla, enimmäkseen Riian seudun ja Viron asukkaita. Kärsimysten ja puutteen luoma ilme näkyi kaikkien kasvoilla, käänsipä katseensa mihin suuntaan tahansa. Ja junia, niitä lähti tuhkatiheään, kuormanaan yhä vain samaa kotikonnuiltaan pakenevaa ihmisainesta, kaikilla tuntematon, kaamea tulevaisuus edessään.

Jo työntyy pikajunakin paikalleen ja matkustajat syöksyvät vaunuihin, ikäänkuin olisi äärimmäinen hätä kysymyksessä. Mutta ei ihme, että matkustajilla on kiire hankkimaan paikkaa itselleen, sillä elettiinhan silloin oloissa, joissa monesti pelkkä raaka voima määräsi junassa-istumisoikeuden. Turhaa oli kuitenkin hätäileminen, sillä Pietarista lähtiessä tuntui junassa riittävän paikkoja jokaiselle matkaan aikovalle, vaikka

Nevskin varrella olevassa toimistossa, josta liput tähän **eks-**pressiin tavallisesti ostetaan, oli vakuutettu minulle, kun elokuun alkupäivinä tiedustelin lipunsaantimahdollisuuksia, että kaikki paikat aina joulukuuhun saakka ovat jo varatut. En tuota vakuutusta pelästynyt, sillä tiesin hyvin, että toimisto oli ainoastaan muodollisesti matkalippujen ostopaikka, kun taas todellinen lippujen saanti tapahtui peräti toisaalla. Lipun oli minulle toimittanut erään suuren pietarilaisen hotellin asioitsija **v i i d e n s a d a n** ruplan lisämaksusta.

Paikkani olin saanut kansainvälisen vaunun ensi luokassa, ja onkin vilpittömästi myönnettävä, että osasto, joka oli varattu kahdelle, teki varsin siistin ja kodikkaan vaikutuksen. Saattajani miltei vesissä suin kadehtivat osakseni tullutta kohtalon suopeutta, kun mokomassa mukavuudessa pääsen taivaltamaan Europasta Aasiaan, vieläpä jälkimmäisen maanosan äärimmäisille reunoille saakka. Kadehtimiseen ei kuitenkaan ole syytä, sillä yhdeksän vuorokautta kestävä yhtämittainen junassa-olo on lopultakin niin rasittava, että mukavuudet ovat kylläkin sangen suureen tarpeeseen.

Saattajieni poistuttua aloin järjestellä matkakapineitani paikoilleen. Ja tilaa oli yltäkyllin. Uteliaana odottelin matkatoveriani, jonka tiesin ilmestyvän osaston yläpaikalle. Se seikka, että sain pitää alapaikan, maksoi entisen palkkion lisäksi vielä 75 ruplaa eli sunnman, jonka tuleva matkatoverini asioitsijan ilmoituksen mukaan oli alapaikasta hänelle tarjonnut. Ja kohta alkavat kantajat työntää tavaraa osastoon oikein sillä vanhalla Porvoon-mitalla. Ihmettelen jokseenkin kuuluvasti, mihin koko tämä suuri tavaramäärä kuuluu, kun ovelle ilmestyy mies — juutalainen kansallisuudeltaan —, joka vakuuttelee, että kyllä hän osaa tavarat niin sijoitella, ettei mitään epämukavuutta synny; ei näet ollut ensi kertaa lähdössä tälle taipaleelle. Päinvastoin hän oli miltei asunut tässä pikajunassa koko sodan ajan kuljettaen pikkutavaroita maan äärestä toiseen. Eikä aikaakaan, kun mies on pistellyt paikoilleen laukkunsa ja pussinsa, niin monta kuin niitä onkin, ja olo vaunukomerossamme käy uudestaan mukavaksi. Asemakellokin löi jo viimeisen lähtöläppäyksensä.

Juna vihelsi. Matka Kaukaiseen Itään oli siis alkanut.

Loistojuna.

Ensi töiksemme teemme toisillemme selkoa mitä olemme miehiämme, mistä tulenme ja minne matkalla ja millaisilla asioilla kuljemme.

— Vai viljan hankintaan Mantsuriaan! Yritys ei ole hullempia, sillä kyllä siellä viljaa on. Ja saattaa siitä koitua pientä ansiota minullekin, minä kun tunnen sikäläisen viljakaupan erinomaisesti — puhelee matkatoverini, antautuen samalla laajoihin selityksiin viljan viljelyksestä Kaukaisessa Idässä. Tuo esitys kävi niin varmallalla asiantuntijan äänensävyllä, että ajattelin jo suorastaan kohtalon lähettäneen matkatoverikseni juuri sen miehen, joka minulle — homo novus kun kysymykseen nähden olin — kaikki mantšurialaisen viljakaupan salaisuudet ja erikoisuudet selittää. Ja niin kuuntelinkin korvat auki miehen puheita, kätkien visusti jokaisen sanan sisimpääni, etteivät vain hänen opetuksensa tienoheen putoilisi. Olinhan näet esimieheltäni saanut sellaisen evästyksen, että jokaiselta, joka vain tielleni osuu, on lypsettävä kaikki mitä tuo uhri suinkin tietää, kun taas omat tiedot on visusti pidettävä piilossa. Ja kun minulla ei sanottavampia tietoja kysymykseen nähden ollut, niin vaikenin ja kuuntelin valmista, jota totisesti tuli kuin vuolaana virtana. Ja olisi sitä kai tullut tuntikausia, ellei vaununkaitsija olisi tullut lippuja perimään ja heti tämän jälkeen ravintolavaunun tarjoilija ilmoittamaan, että ruokakin olisi vähitellen saatavissa. Selontekoa viljakaupasta jatkui

kuitenkin pitkin iltaa ja pitkin matkaa. Nyttämmin voin jo verrattain hyvällä asiantuntemuksella sanoa, että kaveri lateli sangen paljon tuulesta temmattua, sellaista, jota voi puhua ainoastaan henkilö, joka on kylläkin yleensä kauppias, mutta ilman mitään varsinaista mieskohtaista kokemusta juuri kysymyksessä olevalla alalla.

— Muuten annan teille sen hyvän neuvon, ettette kovin monelle ilmaise matkanne tarkoitusta. Minä tosin jään Irkutskiin, mutta annan teille pari kirjettä mukaanne henkilöille, jotka ovat valmiita Teitä opastamaan ja neuvoillaan auttamaan — huomauttaa naapuri ravintolavaunuun lähdetessä. Saman varoituksen sain muuten miltei jokaiselta, jonka kanssa matkalla jouduin juttusille yrityksestäni. He pelkäsivät näet ansiomahdollisuuden menevän sivu suun, jos asia tulee useampien tietoon. Antamistaan varoituksista huolimatta he keskustelivat kuitenkin keskenään kysymyksestä. Ja olen vakuutettu siitä, että he jo näin etukäteen ajankuluksi jakelivat mielikuvituksessa kangastavia suuria voittojakin keskenään!

Ravintolavaunu, joka oli junan toisessa päässä, vaivalloisen matkan takana — useat välivaunut oli ahdettu tavaroita täyteen — oli tuota vanhaa tyyppiä, ja todisti osaltaan sitä kautta maailman tunnettua venäläistä puhtausaistia, jossa, Luoja paratkoon, on ylen runsaasti toivomista. Annokset olivat laihoja, mutta hinta lihava. Eikä ollut paljon valitsemisen varaa. Ja niin ruokailtuamme painauduimme puolikylläisinä takaisin komeroomme. Ja kun hämärän verhoama ja vielä tiikusateen sokaisema maisema ei tarjonnut mitään katsotta-vaakaan, laittausimme vähitellen yöpuulle jatkaaksemme matkaamme unen suosiollisella avustuksella.

Jo verrattain varhain seuraavana aamuna olin jalkeilla, tähystellen vaunun akkunasta ohi rientävää maisemaa, joka joka suhteessa muistutti Karjalan-kannaksen seutuja.

Radan varsi ei tarjota nähtäväksi mitään huomattavampaa. Harmaita, huonosti rakennettuja kyliä, siellä täällä joku kaupunki-pahanen. Vologda on ensimmäinen merkitsevämpi kaupunki, jonka kautta rata kulkee. Liike asemalla on verrattain vilkas, sillä lähteehän tästä rata Arkangeliin ja toinen etelää kohti Moskovaan. Täällä saammekin vaunumme vii-

meisen sijan haltijan, erään nuoren juutalaisen, joka vajaassa puolessa tunnissa oli tehnyt tuttavuuksia koko kansainvälisen vaunun asujamiston ja seuraavan puolen tunnin kuluessa koko junan väen kanssa. Kaikki tiesivät, että mies oli Arkan-gelin kaupunginduuman, ostokomitean, toveri-neuvoston y. m. y. m. mahdollisten ja mahdottomien laitosten valtuuttamana lähtenyt Kaukaiseen Itään ostamaan elintarpeita sekä muita saatavissa olevia tavaroita. Ja kaikesta päättäen mies aikoi ilman muuta siirtää kaikki Kaukaisen Idän moninaiset antimet Euroopan-Venäjälle ja etupäässä tietenkin rakkaaseen Arkan-geliinsa, jossa hänellä kuului olevan saippuatehdas, joka kuitenkin raaka-aineen puutteessa seisoi kylmillä. Mutta miten olikaan, jo seuraavan tunnin kuluessa tiesi koko juna, että mies kulki ihan yksityisissä hommissa ostaakseen raaka-aineita tehtaaseensa. Kaikennäköisten komiteain antamat paperit olivat vain silmään lumeeksi hankitut tahi suoraan sanoen ostetut, tällaiset paperit kun saattoivat olla hyödyksi asemien vaunumarkkinoilla. Sillä vaunujakaan ei Venäjän rautateillä näihin aikoihin, enempää kuin ennenkään, saanut ilman muuta, vaan oli niistä aseman virkailijoille maksettava, vieläpä tun-tuvastikin.

Vilkas ja liikkuva saippuakauppias sai muuten aikaan sen, että tutustuminen matkustajain kesken kävi entistä ru-tommin. Ja ennen pitkää jäikin arkangelilainen patrioottimme koko lailla syrjään, viettäen aikaansa kortinlyönnissä milloin missäkin vaunussa, ja johtavaan asemaan matkustajien kesken yleensä koko junassa, missä Abrahaminpojat olivat valtavana enemmistönä, joutui muuan vanhaa belgialaista hugenotti-sukua oleva pietarilainen lääkäri du B. Tohtori B:llä oli harvinaisen kielitaito. Me käytimme keskustelussamme ruotsin ja — suomen kieltä. — Tohtori oli oleskellut useita kertoja suomalaisissa kylpylaitoksissa ja näillä matkoillaan täydentänyt sitä suomenkielen taitoaan, jonka jo lapsuudessaan oli saanut perheen suomalaiselta palvelijattarelta. Tämäkin, vaikka jo kuudenkymmenen ikäinen, oli nyt matkalla isäntäväkensä kanssa Vladivostokiin, jossa tohtori du B. tuli toimimaan sotilassairaalan ylilääkärinä. Neljäkymmentä vuotta oli suomalainen vanhus palvellut samaa perhekuntaa ja oli nyt-

temmin jo niin kiteytynyt perheeseen, että hänellä tohtorin sanojen mukaan tulee olemaan leipä siellä missä muillakin perheen jäsenillä. Tohtori oli muuten ottanut perin tarkan selon matkan varrella olevista merkkillisyyksistä, joista aina aamuisin teki vaunun asukkaille selkoa, ilmoittaen samalla ajan, milloin juna kysymyksessä olevat paikat sivuuttaa.

Toinen, johon vaunun asukkaiden huomio oli huomattavasti kiintynyt, oli erään Englannin varakonsulin esikoinen, joka venäläissyntyisen äitinsä ja englantilaisen hoitajattarensa kanssa taivalsi ensi kertaa äitinsä kotitanhuville Harbiniin. Ei tarvitse mainita, että piskuinen matkustajain mielestä oli »viisas» ja äitinsä »ilmeinen potretti», — äidin suureksi iloksi. Ja kun esikoinen parahti, silloin nousivat kaikki varpailleen, uskaltamatta kunnolleen hengittääkään, mutta kun tenava suvaitsi nauraa, silloin hymyilivät kaikki.

Kolmannelle sijalle on asetettava erään mulattiperheen — yökahvilatarjoilijaparin — musta, kourukuonoinen, uskomattoman tyhmä aito japanilainen koira. Tätä hyväiltiin kilvan, niin että mulattipari alkoi käydä tähän »esikoiseensa» nähden koko lailla mustasukkaiseksi. —

Paitsi näitä jo mainittuja huomattavuuksia kuului matkustajiin vielä muuan Líbausta kotoisin oleva perhe; eräs sangen urhoollisesti naimisiin pyrkivä leskirouva, joka oli kuin kiertävä jalokivikaupustelija. Timantteja oli naisella kaikkialla, mihin sellaisia vain saattaa näkyvään paikkaan ripustaa. Muuan kaukaasialainen »ruhtinas», iloinen elostelija muuten, ei sanonut kuitenkaan maksavansa koko jalokivi-varastosta sataa ruplaa, niin kaukana hän väitti noiden koru-esineiden olevan todellisista. Maailmanmiestä edusti taas joukossamme eräs Pietarista Pariisiin matkustava »amerikkalaisen laivaston insinööri» — kuten nimikortissa mainitaan — kansallisuudeltaan kuitenkin juutalainen. Kun näihin vielä lisäämme kolme »komiteain lähettämää tavarainhankkijaa», vaununkaitsijat, aivan äskettäin vihkimisen avulla rouvan arvoon kohotetun nuoren emännän ja vaunun miehisen siistijän — mielipiteiltään täysverinen bolsheviki — niin olen lukijani tutustuttanut siihen lähimpään seuraan, jossa tämän pitkän junamatkan suoritin. Ruokailuvaunussa taas laajeni tuttava-

piiri päivä päivältä yhä suuremmaksi ja vieraileminen eri vaunujen asukkaiden kesken sai sangen intensiivisen luonteen. Ennen pitkää tulin huomaamaan, että suuri enemmistö junassa matkaajista kulki liikeasioissa ja sangen moni sellaisissa, että heidän oli tehtävistään paras visusti vaieta. Nämä salakuljetajat olivat kansallisuudeltaan pääasiallisesti kreikkalaisia, armenialaisia tai jotain muuta Kaukasian kansallisuutta ja juutalaisia. Monta oli myöskin englantilaista, jos oli amerikkalaistakin, eikä tanskalaisistakaan puutetta ollut.

On muuten luonnollista, että näin kirjavassa joukossa aika kuluu verrattain hupaisasti. Varsinkin alkumatkalla oli tämä hilpeys ihan silmiinpistävä. Ja jokaisessa seisahduspai-kassa saatiin uusia keskustelunaiheita, uusia sähkösanomia kun oli tullut ja asemallaolijat, joista tyhjäntoimittajista ei näkynyt juuri missään olevan puutetta, niistä meille selkoa tekivät. Vologdassa viivymme tavallista kauemmin. Mutta olihan siihen syytäkin: eräältä Arkangelin-radalta tulleet kauppiaalta oli junan asemalle porhaltaessa siepattu 90,000 ruplaa ja joukko arvopapereita. Tieto tapahtumasta sai aikaan sen, että junamme asukkaat pysyivät varsin visusti tavaroit-tensa ääressä; miehet tunnustelivat povi- ja takataskujaan, naiset taas puristivat hyppysensä lujemmin käsilaukkunsa kantimeen ja meidän vaunumme avioliittomarkkinoilla hää-räilevä leskirouva laski ainakin kolmasti edestakaisin kaikki kalleutensa. Varkaus tapahtui Vologdan asemalla huolimatta siitä, että kaupungin 55,000 asukkaalla on v i i s i k y m m e n t ä v i i s i kirkkoa, joissa joka päivä hääri suunnilleen parisen sataa pappia vologdalaistensa pitämiseksi hyveiden teillä. Muuten tiedettiin junan liikkeelle lähtiessä asemalla vangitun pari Iisakin-poikaa ja saman verran Ivan Ivanitšja varkau-desta epäiltyinä. Saiko mies takaisin omaisuutensa, siitä eri asemilla kuulemamme sähkösanomat eivät tietäneet mitään.

Ruokailuvaunussa oli piano yleisön vapaasti käytettävänä. Eikä se jouten saanut ollakaan. Aina iltapäivisin »viiden teen» korvissa soitteli kappaleen toisensa perästä muuan henkensä silloin vielä säilyttänyt meriväen luutnantti, suorittaen tehtä-vänsä erinomaisen taitavasti ja musikaalisesti. Mainitsemista ansaitsee vielä erään muonitusministeriön virkamiehen esit-

tämät laulunumerot. Musikaalista nautintoa sain tällä matkalla vähän liiaksikin. Matkatoverini, joka jo oli sivuuttanut kolmannen vuosikymmenen elonsa päiviä, poti tuota kouluikään kuuluvaa hentomielistä ulinatautia, jossa sairas hyräillen esittää sydämensä tunteita, romansseja ja muita senkaltaisia sävelmiä. Ja tätä teki lähin matkakaverini varhaasta aamusta iltaan myöhään. Eikä miehen ohjelmistokaan ollut kaikkein köyhimpiä. Hän hyräili maailman mitä huomatuimmat aariat, preluudiot ja finalit, pätkä Iloista leskeä seurasi Dollari-prinsessaa, kappale Cavalleria rusticanaa laulua venäläisestä rosvopöälliköstä, Tipperääri marseljeesia ja päinvastoin. Ainoastaan keisarihymniä ja »Tuulan teitä» ei kuulunut, niin kansainväliseksi kuin viimeainittu jo onkin käynyt. Olen kuullut laulun Kölnin kesäpuistossa 1902, Marseillessa eräässä merimieskapakassa 1914 sekä Šanghain »juoksuhaudoissa» — yökahvilaseudussa — 1918. Kölnissä sitä liverteli eräs »Wiener Schwalben»-nimisen orkesterin naisjäsen, jälkimäisissä paikoissa oli esittäjänä suomalainen merimies, joka viinin ja whiskyn ääressä oli jo saavuttanut laulua kaipaavan mielialan. Mutta sainkin tällä matkalla sellaisen kauhun kaikkea ulinomis musiikkia kohtaan, että ihan tuskan hiki valtaa koko olemukseni, kun sellaista vain lähettyvilläni kuulen.

Maisema Vologdasta itäänpäin on yhä edelleenkin kotoisen luonnon näköistä, vain metsät käyvät jonkun verran tiheimmiksi ja muutenkin vahvemmiksi. Mutta kun seuraavana aamuna heräämme, aukenee silmiemme eteen valtavia viljavainioita, joilta elo juuri on korjattu. Ja tällaista jatkuu koko päivän kautta koko Vjatkan ja Permin kuvernementin. Totisesti rikkaita viljasetuja. Mutta kun sotilasviranomaiset olivat ottaneet takavarikkoon juuri kootun viljan, oli seutukunnalla vakava huoli siitä, millä tulevana talvena lopultakin tullaan toimeen. Ja tosiasia lienee, että näiden viljasetujen asukkaat jo talvella 1918 elivät varsin suuressa puutteessa.

Ensimmäiset asemat Permin kuvernementin puolella ovat saaneet nimensä muutamista venäläisistä kuuluisuuksista: Men-delejev, Vereštšagin, Tšaikovskij. Viimeainitulla seisoo juna kotvan aikaa. Ravintolavaunussa näppäilee muuan matkustaja pianosta hajanaisia kohtia Tšaikovskin kuuluisasta sävel-

Matka- ja sotamuistelmia:

ALTAI, vaellusvuosina nähtyä ja elettyä. professori J. G. Granön teos.

— »Sen kuvat allekirjoituksineen elävät, sen teksti vetää puoleensa ja sen seikkailijat ovat silmiemme edessä. Tällaiset teokset, jos mitkään, täydentävät tietoja ja avaavat sisäisen silmän eteen uusia avartavia näköaloja ja mieltäylentäviä vaikutelmia». (Yhteishyvä.) — — — parasta, mitä kielellämme on tääntapaista kirjoitettu.» (Lehtori E. W. Suomalainen) — 708 isoa sivua, 160 kuvaa, 25 kartaluonnosta. Hinta I osa: 20 mk., sid. 30 mk., II osa 30 mk., sid. 40 mk.

NAPAPIIRIN TUOLLA PUOLLA, nuorena kaatuneen C. Finnilän loistavasti kuvitettuja kuvauksia matkoilta Suomen ja Norjan Lapissa. — »Sanomattoman raikas tunnelma lehahtaa vastaan teoksen jokaiselta sivulsa.» (*Länsi-Savo*.) — 172 isoa sivua. Hinta 13: 50, sid. 20 mk.

LUDENDORFFIN teos **Sotamuistelmani 1914—1918.** —

»Ludendorff ei ainoastaan osoittautunut harvinaiseksi sotapäälliköksi, vaan myös erinomaiseksi kirjailijaksi. Molemmat lahjat perustuvat hänen luonteensa lujuteen ja laajaan näköpiiriinsä. Mielenkiintoisempaa personallisuutta ja sankarittyyppiä ei maailmansodan veriselle näyttämölle astunut kuin tämä voimaihminen.» (*Sosialistinen Aikakauslehti*.) — 644 isoa sivua, 46 tekstikarttaa ja 10 suurta karttaliitettä. Hinta 30 mk., sid. 50 mk.

HINDENBURGIN teos **Elämäni.** — »Tämä teos on kauttaaltaan sen kaikki uhraavan ja kaikki voittavan patriotismin läpitunkema, josta jokaisen kansan elämänvoima syvimmit juurensa juontaa. Kun se samalla on mahdollisimman pätevällä kynällä laadittu esitys niistä maailmanhistoriallisista tapahtumista, joiden vaikutuksesta Suomenkin itsenäisyys muuttui kaukaisesta haaveesta eläväksi todellisuudeksi, ei se kaipaa suosituksiamme päästäkseen jokaiseen sivistyneeseen suomalaisen kotiin.» (*Uusi Aura*.) — 441 isoa sivua. Hinta 25 mk., sid. 40 mk.

von der GOLTZIN teos **Toimintani Suomessa ja Baltian maissa.** — Historiassamme ikimuistettavan saksalaisen sotaretkikunnan ylipäällikön teos on meillä herättänyt harvinaisen vilkasta mielenkiintoa. Runsaasti kuvia ja karttaliitteitä. Hinta 40 mk., sid. 55 mk.

KENRAALI HJALMARSONIN teos **Sotamuistoni Suomesta.** — »Erittäinkin tekijän personallisuus, ritarillisen soturin henkilö, joka astuu esiin enemmän teoista kuin sanoista, jää mieluisana lukijan muistoon.» (*Kansanvalistus*.) — 299 isoa sivua, paljon kuvia. Hinta 22 mk., sid. 35 mk.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ PORVOOSSA

Hinta 30 mk.

näköispainos ntamo 2012

9 789522 153289 >

www.ntamo.net